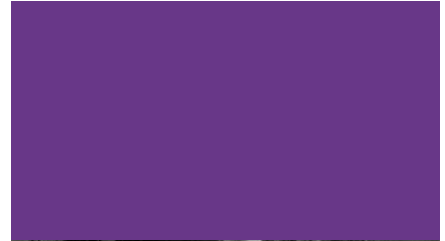

Stockholms
stad

Genusnod Sthlm

Med andra
ögon på
staden

Rapport
Stadsmuseet
Maj 2016
stockholm.se

Titel

Genusnod Sthlm Med andra ögon på staden

Publikationsnummer:

Dnr: 3.1/1510/2015

ISBN:**Utgivningsdatum:**

Utgivare: Kulturförvaltningen

Kontaktperson: Helena Westin, Rebecka Lennartsson

Produktion:**Distributör:**

Omslagsfoto: Johan Stigholt, Mattias Ek, Almgrens sidenväveri

Sammanfattning

Kulturnämnden i Stockholm har gett Kulturförvaltningen i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett kvinnohistoriskt museum.

Utredningen som presenteras i denna rapport lämnar förslag om att inrätta en verksamhet med arbetsnamnet Genusnod Sthlm. Syftet med Genusnod Sthlm är att påverka och förbättra förutsättningarna för jämlikhet i Stockholm, med utgångspunkt i perspektiven genus och i de intersektioner med andra maktordningar som påverkar staden och de människor som bor och verkar här. I Genusnod Sthlm används historien för att problematisera och ge perspektiv på samtiden och bidra till reflektion kring genus, könsroller och ojämlikhet – men också för att ge möjligheter till förändring. Genusnod Sthlm riktar sig till breda målgrupper, bl. a. som en utbildningsresurs för stadens egna verksamheter, men också för andra organisationer, samt för en bred allmänhet. En viktig förutsättning är att de aktiviteter som genomförs utgår från vetenskapligt validerad kunskap och forskning.

Verksamheten föreslås i utredningen genomföras i ett samarbete mellan Stockholmia – forskning och förlag, kansliet för mänskliga rättigheter och demokratiutveckling på stadsledningskontoret, Genusakademin på SU och Almgrens sidenväveri. Aktörerna bidrar genom skilda uppdrag, etablerade arbetssätt och befintlig infrastruktur med bred kunskapsbas, omfattande kontaktnät och värdefulla erfarenheter. De svarar för kontinuitet och stabilitet i en verksamhet som anpassar arbetssätt och metoder efter frågeställning, syfte och målgrupp. Genusnod Sthlm skapar möten mellan forskning, organisationer och sociala rörelser. Verksamheten bygger på kunskapsuppbyggnad och kunskapsförmedling, med uttalat syfte att väcka reflektion kring makt och normer samt att förändra och påverka strukturella obalanser i staden. I noden används många av de metoder och arbetssätt som kännetecknar museer, men Genusnod Sthlm föreslås inte ges något uppdrag att samla och förvalta föremålssamlingar.

I utredningen ges förslag på tre olika nivåer med avseende på verksamhetens omfattning: ett genushistoriskt allaktivitetshus, en samarbetsarena eller ett utökat uppdrag för samverkan. Effektmålen föreslås dock vara de samma oavsett vilken nivå som etableras.

Utredningen har genomförts vid avdelningen Stadsmuseet genom en kartläggning av området, samt genom möten, samtal och workshops med aktörer med erfarenheter inom fältet, för att fånga upp behov, synpunkter, idéer och inspiration.

Innehåll

Sammanfattning	4
Genusnod Sthlm	6
Bakgrund	6
Syfte	6
Målgrupper	6
Samverkan och arenor	6
Förslag till effektmål	7
Verksamhetsidé	7
Kunskapsuppbyggnad	9
Kunskapsförmedling	10
Namn	10
Organisationsidé	11
Förslag till verksamhet: tre olika alternativ	11
Bakgrund till förslaget: utredning	14
Uppdraget	14
Utgångspunkter	14
Begrepp	18
Kartläggning	20
Workshopar	25
Möten	26
Utgångspunkter, tankar och medskick	27
Deltagare i workshopar	29
Aktuella frågor: en idébank	30
Samarbetsparter	32
Källor och litteratur	34

Genusnod Sthlm

Bakgrund

I Stockholms stads budget för 2015 och 2016 gavs Kulturförvaltningen i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett kvinnohistoriskt museum i Stockholm, vilket görs i föreliggande utredning. För utredningen svarar avdelningen Stadsmuseet med Medeltidsmuseet och Stockholmia och den har genomförts av medarbetare på avdelningen.

Syfte

Syftet med Genusnod Sthlm är att genom olika projekt, arbetssätt och metoder påverka och förbättra förutsättningarna för jämlikhet i Stockholm. Det långsiktiga målet för verksamheten är att bidra till att Stockholm i framtiden är en mer socialt hållbar och jämlik stad.

Det unika med Genusnod Sthlm är att historien används för att problematisera och ge perspektiv på samtiden och bidra till reflektion kring genus, könsroller, ojämlikhet och möjligheter till förändring. Kunskap om t ex kvinnornas ofta osynliggjorda roll i stadens historia, eller problematisering av manliga normer ska bidra till att ge människor verktyg för att förändra dagens situation.

Genusnod Sthlm ska också bidra till att profilera huvudstaden som ett centrum när det gäller aktivt arbete med genusfrågor.

Målgrupper

Genusnod Sthlm:s verksamhet riktar sig till breda målgrupper: det är en resurs för kompetensutveckling för stadens verksamheter och förvaltningar, men också för andra organisationer. Genom att erbjuda kompetensutveckling i genusfrågor för t ex personal i skolor och förskolor, nås indirekt också barn och ungdomar. Verksamheten riktar sig också till en intresserad allmänhet.

Samverkan och arenor

Utredningen föreslår att Genusnod Sthlm utvecklas som ett samarbete mellan Stockholmia – forskning och förlag, Kansliet för mänskliga rättigheter och demokratiutveckling på stadsledningskontoret, Genusakademin på Stockholms universitet och Almgrens sidenväveri. Huvudaktörerna bidrar genom sina skilda uppdrag, etablerade arbetssätt och befintlig infrastruktur med en bred kunskapsbas, omfattande kontaktnät och värdefulla erfarenheter. Aktörerna svarar också för kontinuitet och stabilitet för centrumbildningen.

Utredningen bedömer att dessa institutioner tillsammans har mycket goda förutsättningar att komplettera varandra, skapa synergier och nya former för att både bygga och förmedla kunskap.

Till nodens operativa verksamhet knyts samarbetsparter, institutioner och organisationer i olika projekt, med intresse, kunskap och erfarenhet inom de ämnesområden noden arbetar med. Stadsmuseet är självklart en sådan samarbetspart.

Utredningens inventeringar har visat på ett omfattande intresse för samverkan och en stor efterfrågan på en arena för genusrelaterade frågor.

Som en av Genusnod Sthlm:s viktigare arenor föreslås Almgrens sidenväveri. Verksamheten förutsätter också andra arenor, som väljs utifrån aktivitetens målgrupp, syfte och ämne. Verksamheten ska omfatta hela staden eller genomföras på olika lämpliga platser; röra sig mellan innerstad, ytterstad och verka i skilda urbana rum för olika målgrupper.

Förslag till effektmål

Genusnod Sthlms verksamhet bygger på antagandet att en ökad insikt om strukturella obalanser mellan t ex kön eller andra parametrar, ska leda till att skillnaderna faktiskt minskar.

För Genusnod Sthlm föreslås följande effektmål:

Genusnod Sthlm ska bidra till:

- En ökad kunskap, medvetenhet och reflektion hos medborgarna om jämställdhet i dåtid, nutid och framtid
- Att ge människor i Stockholm redskap och möjligheter att påverka faktiska förhållanden så att strukturella obalanser, t ex mellan kvinnor och män, kan minska

Verksamhetsidé

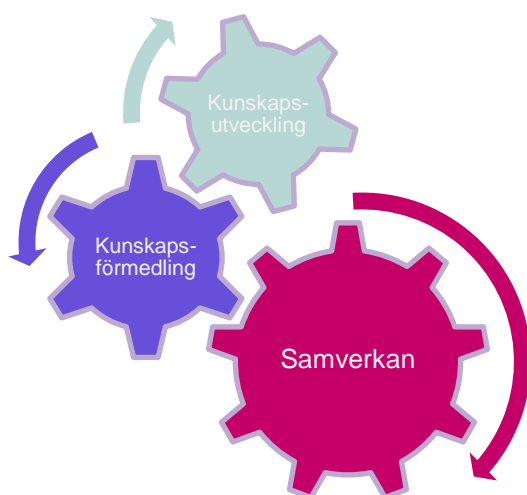
Genusnod Sthlm är ett forum för möten mellan forskning om Stockholm, stadens kulturarvsinstitutioner och sociala rörelser i Stockholm med genus och intersektionalitet som huvudsakligt fokus. Till noden knyts även en mängd verksamheter som söker samarbete. Tillsammans verkar de för att initiera angelägen forskning i dialog med medborgare och gräsrotsrörelser och förmedla ny kunskap med hjälp av den pedagogik och de redskap som utvecklas i samarbete med anslutna verksamheter.

Genusnod Sthlm grundar sin trovärdighet och möjlighet att påverka och göra verklig skillnad, genom sin starka förankring och verksamhet inom områdena forskning, förmedling och utbildning.

En rekommendation är att man i etablerandet av en ny institution undviker att ”uppfinna hjulet på nytt”, utan snarare använder de kunskaper, erfarenheter, arenor och nätverk som är etablerade inom området och har fokus på att sammanlänka dessa. Det finns och görs mycket inom genusområdet; det som saknas är en arena och en knutpunkt – en genusnod, helt enkelt!

Kulturhistoria fungerar både som en relief och en spegel för frågor som är angelägna och aktuella i dagens Stockholm och framtidens stad. Noden använder historien för att skapa perspektiv, fördjupad kunskap, förståelse och inspiration som en språngbräda för arbetet för ökad jämställdhet. Genom att arbeta aktivt med att medvetandegöra både de val som konstruerar vad som betraktas som kulturarv, och de omtolkningar som t ex ett könsmaktsordningsperspektiv kan ge, ökar förutsättningarna för mångfacetterade och differentierade berättelser.

Här förespråkas att Genusnod Sthlm får ett tydligt fokus på spridning av forskningsresultat i form av populärvetenskap, utställningar och pedagogiska program, som liknar den verksamhet som bedrivs på många museer. Däremot föreslås att föreliggande centrum inte ges ett samlingsuppdrag. Genusnod Sthlm kan dessutom vara en viktig resurs för museer och andra minnesinstitutioner i arbetet med att integrera genus och intersektionella perspektiv i verksamheterna.

Noden föreslås arbeta utifrån en generell metod som används oavsett ämnesområde eller fråga. Metoden utgörs av olika steg inom de två huvudsakliga verksamhetsområdena: kunskapsuppbyggnad och kunskapsförmedling.

Kunskapsuppbyggnad

En viktig förutsättning för Genusnod Sthlm är att de aktiviteter som genomförs utgår från vetenskapligt validerad kunskap och forskning.

Inom noden ska det finnas möjlighet att initiera forskningsprojekt, genom att genomföra pilotstudier, mindre forskningsprojekt eller skriva större forskningsansökningar. Forskningsinitieringen ska ta avstamp i samtida angelägna frågor eller i kulturarvsinstitutionernas samlingar och arkiv. Genom att ha möjlighet att initiera och kanske stödja projekt inom olika områden och med olika samverkansparter kan noden bli en organisation som bidrar till att göra skillnad, och också bli en vass och aktiv opinionsbildare. Kunskapsutvecklingen bör genomföras som samarbetsprojekt med fokus på förmedling, pedagogik och aktion. Utlysningar, beredning och anslagsfördelning för mindre bidrag kan administreras inom ramen för Kulturförvaltningens bidragssystem.

I det följande beskrivs exempel på verksamhet som kan genomföras inom nodens verksamhetsgren Kunskapsuppbyggnad.

- Samtal om genus och staden. Återkommande **rundabordssamtal** om historia och nutid, med representanter för kvinnoorganisationer, sociala rörelser, institutioner, nätverk, skolor med flera. Syftar till att inventera behov och aktuella frågor i dagens Stockholm.
- **Forskningsinitiering.** Utlysning av forskningsmedel för att genomföra pilotstudier, mindre forskningsprojekt eller skriva större ansökningar som fångar upp frågor som bedöms vara viktiga för att bidra till ökad jämlikhet.
- **Dokumentationsprojekt, skrivarcirklar** m m, som lyfter dolda och utforskade perspektiv på kulturarvsinstitutionernas samlingar och arkiv, eller kopplar ihop dem med medborgarnas berättelser
- **Publicering av genushistorisk forskning** om Stockholm på fler språk för internationell spridning.

- Snabba pengar. **Utllysning av medel för att förverkliga projekt** för olika aktörer.

Kunskapsförmedling

Genom Genusnod Sthlm skapas en arena för debatt, samtal, möten, utbildningar och förmedling av kunskap inom området.

Kunskapsförmedlingen är mycket viktig och genomförs utifrån förutsättningar och ändamål inom det specifika ämne eller projekt som behandlas. Metod väljs beroende på identifierade målgrupper och syfte med projektet. Erfarenhet som finns inom t ex Kulturförvaltningen och på övriga förvaltningar inom Stockholms stad, när det gäller att skapa arrangemang, event, utställningar, film, teater och installationer i stadens rum används och tas tillvara.

Förmedlingen är inte knuten till en specifik form, plats eller arena, som kan upplevas vara begränsande om man vill uppnå resultat.

I det följande beskrivs exempel på verksamhet som kan genomföras inom nodens verksamhetsgren Kunskapsuppbyggnad.

- **Utställningar.** Dels mindre, ambulerande utställningar som kan spridas till skilda arenor både i och utanför staden, dels en större basutställning om Stockholms historia, utifrån ett genusperspektiv.
- **Samverkan med kulturutövare** som teatergrupper, dansgrupper, musiker, berättarnätverk, sociala rörelser, fotografer, filmare, konstnärer och andra kulturutövare eller pedagoger som på olika sätt kan tolka och förmedla kunskap till en bred publik.
- **Konsten att vara kvinna i Stockholm. En kurs i Stockholms historia** med inriktning på undanträngd kvinnohistoria och genusperspektiv inom den etablerade historieskrivningen.
- Framtagande av **pedagogiskt material** till skolorna med ovanstående tema.

Namn

Vi förespråkar att arbetsnamnet för centrat har en inriktning där begreppet genus ingår. "Genus" är idag etablerat och förstås av en bred allmänhet. Associationen till dagens forskning och kunskapsläge blir också stark och tydlig. Den eventuella arenan som

verksamheten skapar behöver dock inte heta Genusnod Sthlm. Att hitta ett lämpligt namn för en arena kan vara en senare fråga vid ett eventuellt genomförande av förslaget.

Organisationsidé

Verksamheten i Genusnod Sthlm garanteras stabilitet och kontinuitet genom de institutioner som utgör partners eller intressenter för centrat, samtidigt som centrat utnyttjar flexibiliteten, förankringen och möjlighet till snabbhet genom att fungera som ett nätverk mellan, och tillsammans med olika aktörer.

Centrat organiseras på ett sätt som möjliggör att huvuddelen av de tillförda resurserna kan användas till konkret verksamhet inom de olika ämnen/teman/projekt som noden väljer att arbeta med. En uttalad strävan är att ha en så liten oh-kostnad och så små administrativa kostnader som möjligt, bl a genom att utnyttja redan befintliga strukturer, system, arenor och nätverk. Organisationen ryms inom någon av Stockholms stads förvaltningar, t ex Kulturförvaltningen, men ges en fri roll att verka för initiering av olika projekt inom hela staden och med andra samverkansparter.

Förslag till verksamhet: tre olika alternativ

I det följande ges tre olika förslag på hur Genusnod Sthlm skulle kunna bedriva verksamhet. Förslagen utgår från samma syfte och verksamhetsidé, men har olika kostnadsnivåer. I detta skede har utredningen inte förankrat förslaget mer än som en idé med berörda parter; hur t ex samarbete och finansiering mellan de olika parterna kan se ut, kan först konkretiseras efter ett eventuellt beslut om genomförande. Efter ett eventuellt sådant beslut behövs fortsatt utredning om t ex finansiering, organisation, samverkan och avtalsformer.

Genusnod Sthlm – ett allaktivitetshus

Lokaler i anslutning till Almgrens sidenväveri tas i anspråk för ett allaktivitetshus som berättar stadens historia utifrån genusperspektiv och en sällan återgiven kvinnohistoria. Vävsalen i sidenväveriet med bevarad maskinell utrustning används som utgångspunkt för bl. a. berättelser om kvinnors liv och verk, och förändrade livsvillkor över tid. I övrigt bedrivs en aktiv, flexibel och samverkansorienterad utåtriktad verksamhet, med inspiration från Mångkulturellt centrum i Botkyrka och Forum för levande historia – men med fokus på genusfrågor och jämställdhet.

I verksamheten finns möjlighet att driva forskning samt att förvalta forskningsanslag. Här finns både en basutställning och ett utrymme för tillfälliga utställningar. En mer omfattande arena/scen för dramatiseringar, debatter, konferenser och samtal skapas. Det finns utrymme för forskare, aktörer och aktivister med anknytning till projekten att disponera arbetsplatser för kreativt tankeutbyte och samarbete. Forskaraktiviteter som normalt är slutna för allmänheten, så som seminarier, föreläsningar och konferenser arrangeras regelbundet.

Genusnod Sthlm – en samarbetsarena

Almgrens sidenväveri om ca 570 m² är den huvudsakliga arenan. En ny basutställning byggs i befintliga utställningslokaler. Vävsalen används som utgångspunkt för berättelser om kvinnohistoria, ur många olika dimensioner, så som arbetsliv, försörjningsmöjligheter, konsumtion, kläder, teknik etc. Verksamheten i noden koncentreras på initiering av samarbetsprojekt med extern finansiering, på regelbunden publik verksamhet i sidenväveriet samt i tillfälliga utställningar som finansieras genom samarbeten.

Utökat uppdrag för samverkan

Förstärkning av medverkande parter för att öka möjligheterna till samverkan, med ett årsverke vardera. För Genusakademin används verksamhetsbidraget till en tjänst som forskningsassistent med marknadsföring/webb. Verksamheten bedrivs mer som en virtuell verksamhet, och koncentrerar sig på att initiera samverkansprojekt, och sprida kunskap på olika arenor. Befintliga strukturer, arenor och organisationer används som utgångspunkt för verksamheten. Medarbetarna har sina arbetsplatser hos respektive part.

På nästa sida redovisas uppskattade kostnader för de olika förslagen.

	Allaktivitetshus	Samarbetsarena	Utökad uppdrag för samverkan
Löner	6 500 000	3 200 000	2 500 000
Rörliga verksamhetsmedel	2 500 000	1 000 000	500 000
Hyra	Okänt	520 000	0
TOTAL KOSTNAD	9 000 000	4 720 000	3 000 000

Genusnod Sthlm – ett allaktivitetshus			
2 tjänster för samordning/projektledning (varav en har arbetsledande funktion)	2	45 000	1 542 690
2 forskare (tidsbegränsade tjänster, t ex 3 år)	2	50 000	1 714 100
1 tjänst för kommunikation, marknadsföring och webb	1	35 000	599 935
1 tjänst producent/event	1	35 000	599 935
1 tjänst producent/utställningar	1	35 000	599 935
1 tjänst pedagogik och lärande	1	35 000	599 935
2 reception och mottagande	2	25 000	857 050
10 st anställda inkl pf & semester =			6 513 580

Genusnod Sthlm – en samarbetsarena			
2 tjänster för samordning/projektledning (varav en har arbetsledande funktion)	2	45 000	1 542 690
1 tjänst pedagogik/lärande och event	1	35 000	599 935
1 tjänst för kommunikation och producent/utställningar	1	35 000	599 935
1 reception och mottagande	1	25 000	428 525
5 st anställda inkl pf & semester =			3 171 085

Genusnod Sthlm – utökad uppdrag för samverkan			
1 tjänst för samordning/projektledning web	1	40 000	685 640
1 tjänst för samordning/projektledning marknadsföring	1	35 000	599 935
1 tjänst för samordning/projektledning event	1	35 000	599 935
1 tjänst för samordning/projektledning utställning	1	35 000	599 935
4 st anställda inkl pf & semester =			2 485 445

Bakgrund till förslaget: utredning

Uppdraget

I Stockholms stads budget för 2015 och 2016 gavs Kulturförvaltningen i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett kvinnohistoriskt museum i Stockholm, vilket görs i föreliggande utredning.

Bakgrunden till utredningen är en motion till Kommunstyrelsen om ett kvinnohistoriskt museum, inlämnad av Ann Mari Engel den 17 december 2012 (2012:69). I motionen hänvisas till undersökningar som visar att kvinnor och barn är kraftigt underrepresenterade i utställningar och museer. Motionären föreslog kommunfullmäktige besluta inleda arbetet med att etablera ett kvinnohistoriskt museum i Stockholm, samt finna en lämplig plats för detta.

Motionen remitterades till Kulturförvaltningen, som i sitt svar 2013-03-11 instämde i att kvinno- och barnrelaterad historia generellt har haft en undanskymd plats i utställningar och på museer. Dock avstyrktes ett särskilt kvinnohistoriskt museum. Istället, menade Kulturförvaltningen, bör stadens befintliga museer inta ett intersektionellt förhållningssätt. Genom att t ex utställningar i högre grad uppmärksammar genus, mångfald och sociala olikheter kan de bidra till en berikad och mer komplicerad historieskrivning.

Föreliggande utredning som genomförts av avdelningen Stadsmuseet med Medeltidsmuseet och Stockholmia inom Kulturförvaltningen under hösten 2015 – våren 2016, har tagit fasta på det intersektionella förhållningssättet, kopplat till ett starkt genus-perspektiv. Behovet av en plats, eller en arena, för att förbättra förutsättningarna för ökad jämställdhet i Stockholm har dock identifierats i utredningsarbetet, men utredningen anser att verksamheten i Genusnod Sthlm inte är betjänt av att definieras som en museiverksamhet.

Utgångspunkter

Människors lika värde och rättighet att forma samhället och sina egna liv är en grundläggande förutsättning för demokrati och ett nationellt mål i Sverige. För att det ska bli verklighet måste jämställdhet genomsyra vardagslivet, så väl som historien, samhällets maktstrukturer och beslutsfattande. Möjligheten att påverka politiken, att utbilda sig och nå ekonomisk självständighet är viktiga pusselbitar i ett samhälle som strävar efter jämställdhet. Andra viktiga pusselbitar är rätten till kroppslig integritet, rätten att

få och ge omsorg samt rätten att röra sig fritt i offentliga rum och i hemmet och uppleva trygghet, oavsett könsidentitet. Att uppleva att den egna berättelsen finns inskriven i den stora historien är avgörande för att känna tillhörighet och möjlighet att påverka samhället.

Snäva könsroller och ojämlika villkor inskränker dessa möjligheter. Insikten om att skilda villkor på ett strukturellt plan begränsar våra livsvillkor är utgångspunkten för att åstadkomma förändring i detta avseende.

Världens mest jämlika stad, i världens mest jämlika land

Sverige omnämns ofta som en förebild i jämförelse med andra länder när det handlar om jämställdhet. Enligt globalis.se låg Sverige år 2012 på andra plats efter Nederländerna när det gäller jämställdhetsindex.²

Stockholm är i detta avseende, i jämförelse med landet i övrigt, också på många sätt en föregångare och förebild. Skillnaden i medelinkomst mellan kvinnor och män är t ex lägre i Stockholms stad än i andra städer, och pappor tar ut större andel av föräldraledigheten jämfört med tidigare. Stadens kommunstyrelse hör också till de med jämnast könsfördelning i landet.³

Mycket återstår dock att göra på området. Kvinnors och mäns förutsättningar och möjligheter skiftas förutom av kön också av andra strukturerande principer och maktordningar. Etnicitet, klass, socioekonomiska faktorer, funktionalitet, sexualitet och andra identitetsgrundande kategorier, inte minst plats och hemhörighet – eller hemlöshet – i staden, reglerar livschanserna.

Omvärldsrappporter med skilda källor visar också på det faktum att konfliktytorna i samhället generellt sett ökar. Jämställdheten, demokratin, delaktigheten och den sociala sammanhållningen är några av de utmaningar som bland annat den svenska utredningen *Framtidskommissionen* framhåller.⁴

---

² Gender Inequality Index (GII) är en mätmetod som fångar upp skevheter mellan kvinnor och män på områden som hälsa, medbestämmande och yrkesdeltagande.

³ På tal om kvinnor och män SCB 2014.

⁴ Hauptman 2014:8

Stockholms stad har, för att motverka detta, sedan 2015 tillsatt en kommission för ett socialt hållbart Stockholm. Kommissionen ska analysera skillnader i livsvillkor i Stockholm och ta fram konkreta åtgärder för en jämlik och socialt hållbar stad. Man konstaterar att det fortfarande finns stora skillnader mellan stadsdelar och mellan grupper av stockholmare. Utvecklingen sker i olika takt och klyftorna växer.

Att ojämlikhet mellan kvinnor och män alltjämt är en utmaning, som förstärks av socioekonomiska skillnader, visar också kommissionens första rapport ”Skillnadernas Stockholm”. Till exempel har kvinnor svårare än män att finna arbete i de stadsdelar i Stockholm som har lägst andel sysselsatta.⁵ Skillnaderna i inkomst mellan könen har minskat över tid, men är fortfarande stora, i synnerhet som andelen sysselsatta är något högre bland kvinnor än bland män. Kvinnor arbetar alltså mer, men tjänar mindre än männen. En annan skillnad som Kommissionen för social hållbarhet identifierar, är att valdeltagandet bland unga män minskat markant mellan valet 2010 och 2014, medan valdeltagandet bland unga kvinnor ligger på en oförändrad nivå.⁶ Det finns också vissa skillnader när det gäller tilliten till lokala myndigheter. Fler män än kvinnor svarar att de har låg tillit till såväl stadsdelsförvaltningen som för den polisverksamhet som finns i lokalområdet.⁷

Från olika delar av samhället finns andra påminnelser om att strukturell ojämlikhet och skillnader mellan könen består, eller i vissa fall ökar. Siffror från Idrottsekoniskt centrum visar t ex att endast ca 20 % av idrottens totala resurser går till kvinnor. På elitnivå är skillnaderna ännu större, endast 15 – 20 % investeras i kvinnors idrott.⁸ Om man tar in socioekonomiska faktorer blir skillnaderna ännu större; för barn vars familjer har de svagaste ekonomiska förutsättningarna i Stockholm deltar var femte pojke i en idrottsförening, medan endast var tionde flicka gör detta. På Medieakademins lista över inflytelserika twittrare eller twitterkonton, den s.k. Twitter-barometern, finns ingen kvinna som person bland de tio första, och endast en kvinna på 14:e plats bland de 15 första.⁹ Tre av fyra professorer vid svenska universitet och högskolor är idag män. Gång på gång påminns vi också om flickors

⁵ Skillnadernas Stockholm, sid 43

⁶ Skillnadernas Stockholm, sid 71-72

⁷ Skillnadernas Stockholm, sid 75

⁸ Männens makt över idrotten måste brytas, Aftonbladet, 2016-04-14

⁹ http://medieakademien.se/wp-content/uploads/2014/02/Twitterbarometern_2016.pdf På de 15 första platserna fanns 2016 en kvinna, två företag och tolv manliga personer.

och kvinnors begränsade rörelsefrihet i offentligheten på grund av hot och sexuella trakasserier.

Samtidigt som samtiden reser nya utmaningar och hot mot en ökande jämställdhet, förblir också både stadens och landets historia en till stora delar ensidig berättelse, där kvinnors historia aktivt uteslutits eller inte givits uppmärksamhet. Historieskrivningen har traditionellt nästan uteslutande handlat om heterosexuella män och den maskulina världen. Läromedlen i ämnet historia för grundskolan är fortfarande styrda av en sådan historiesyn.

Medvetenheten om att det finns orättvisor och att en svårt haltande historieskrivning präglat oss och vår uppfattning om historia och kulturarv finns till del idag. Det krävs metodiskt arbete för att öka kompetensen och en strategi för hur man i framtiden ska värdera kulturarvet och vilka berättelser som väljs ut som intressanta. Strategier och policyer måste sedan omsättas i praktiken, när det gäller exempelvis representativitet i historieförmedlingen. Genom att bryta normen om vem som får uttala sig i frågor som tidigare ”ägts” av en viss grupp synliggörs fördomar och normer.

Genom att använda historien som relief ges också möjligheter till en insikt om att förändring är möjligt; saker har gått att förändra förut och kan ge inspiration till människor att agera för förändring idag, eller för framtiden.

Stockholms stads jämställdhetsvision och -politik

Stockholms stads vision, *Vision 2040 – Ett Stockholm för alla*, beslutades av kommunfullmäktige i oktober 2015. Visionen har ett helhetsperspektiv med social, ekologisk, ekonomisk och demokratisk hållbarhet som övergripande inriktningar. I en demokratiskt hållbar stad är mänskliga rättigheter självklara. Kommunfullmäktiges inriktningsmål innebär att alla invånare ska garanteras samma rättigheter och möjligheter, samt att diskriminering motverkas.

Sedan 2015 finns i Stockholm ”Kansliet för mänskliga rättigheter och demokratiutveckling”, tillsatt av Stockholms stads stadsledning och med uppgift att arbeta med jämställdhetsfrågor, framför allt i styrning och uppföljning av stadens verksamheter. Stockholms stads jämställdhetspolicy säger att Stockholm ska vara en stad med lika villkor och förutsättningar för kvinnor och män, flickor och pojkar avseende möjligheten till utbildning och arbete, inflytande och oberoende. Arbetet med jämställdhet ska integreras i Stockholms

stads alla verksamheter. Detta ställer höga krav på kunskaper om genus och jämställdhet bland stadens medarbetare; kunskaper som kan erbjudas genom Genusnod Sthlm.

Detta kräver både en löpande forskning och kunskapsuppbyggnad, analysarbete och spridandet av dessa kunskaper. Vidare behövs också en aktiv vilja och förmåga från både staden och andra organisationer och individer att omsätta dessa insikter och kunskaper i praktisk handling för förändring.

Arbetet för jämställdhet och lika villkor för män och kvinnor är ett arbete som måste pågå kontinuerligt. Omvärlden förändras ständigt och Stockholm med den. Nya problem och gamla missförhållanden ger ständigt nya utmaningar för arbetet med att åstadkomma en stad präglad av jämställdhet.

Genom att etablera ett centrum för genusfrågor som utgår från dessa synsätt tar Stockholms stad ytterligare ett steg i förverkligandet av visionen ”Ett Stockholm för alla”.

Begrepp

En stark betoning på forskning, kunskapsuppbyggnad och kunskapsförmedling för Genusnod Sthlm gör det relevant att redogöra för vilka begrepp som används för att beskriva institutionens inriktning. Nedan listas några etablerade begrepp som bör prägla verksamheten.

Begreppet **genus** har myntats som en reaktion mot att kvinnors och mäns livsvillkor endast förklarats utifrån kroppsliga skillnader. Ordet genus lanserades i stället för ordet könsroll under 1980-talet. Genus fäster uppmärksamheten vid kön som en social, kulturell och historiskt föränderlig kategori. Begreppet blir ett redskap för att förstå de skilda samhälleliga villkor, förväntningar och idéer som ger form åt och begränsar kvinnors och mäns könsidentiteter och handlingsramar. Som analytiskt redskap är genusbegreppet förbundet med makt och strukturer. Genus hjälper oss att få syn på maktrelationer och strukturer som inte kan förklaras med biologi. Med nya fördjupande studier och en allt större förståelse för genusaspekten av det mänskliga varat, och för den komplexitet som ligger till grund för att människor t ex ”blir” kvinnor och män, har genusbegreppet också blivit mer sammansatt, t ex genom att uppmärksamma personer som varken vill identifiera sig som män eller kvinnor. Genus är integrerat med andra identitetskategorier

som sexuell läggning, etnicitet eller klass. Maktrelationer korsas, förstärker varandra i vissa relationer och situationer och utmanar, förändrar eller underordnar varandra, i andra.

Feminism är ett samlingsnamn för både en politisk rörelse och en mängd teorier om kvinnors samhällsliga underordning, som syftar till att sprida medvetenhet om och motverka orättvisor grundade på könstillhörighet. Olika feministiska riktningar förklarar orsakerna till mäns och kvinnors skilda villkor på delvis skilda sätt, och föreslår följaktligen olika lösningar för arbetet mot jämställdhet.

Intersektionalitet, det vill säga medvetenhet om hur flera strukturer och maktrelationer inverkar på våra liv, är en nödvändig del av dagens genusforskning. Fokus ligger vid att undersöka hur föreställningar om genus, kön och sexualitet, i samspel med andra maktordningar som klass, etnicitet och funktionalitet, fylls med innehåll och ges betydelser i olika historiska, geografiska, politiska och sociala sammanhang. Kunskapen om kvinnors villkor och maktrelationerna mellan kvinnor och män har inte bara fördjupats utan också förgrenat sig.

Genusvetenskap fungerar som ett samlingsnamn för studier med olika fokus och olika inriktningar, bland annat kvinnoforskning, maskulinitetsforskning, intersektionalitets-forskning, queerteoretiska studier och jämställdhetsforskning. Genusvetenskap är idag ett brett forskningsfält som grundar sig på flera decenniers feministisk forskning. Det är väl etablerat inom universitetsvärlden, men också allmänt vedertaget och känt hos en bredare allmänhet.

Kulturhistoria som ämne är intimt förknippat med de kulturhistoriska museernas framväxt. Det är ett ämne där frågor om makt, kön och materialitet ofta knyts till individer, enskilda händelser och erfarenheter, snarare än till makrohistoriens ofta redan givna berättelser. Kulturhistoriska perspektiv medför därför en möjlighet att visa på samhällsliga förändringar och framsteg såväl som tillbakagång och hinder, som följer av enskilda individers och grupperns strävanden och handlingar. Kulturhistoria öppnar för berättelser utifrån olika erfarenheter och en mångfald perspektiv. Den ger perspektiv på den egna samtiden och kan ge redskap för att överbygga hinder och inspirera till vidare förändring. Det är den givna utgångspunkten för ett centrum för forskning, kunskapsuppbyggnad, debatt, aktion och reaktion kring genusfrågor.

Kartläggning

Utredningens frågor och arbetssätt

Denna utredning har utgått från vilken nytta ett centrum av det här slaget skulle kunna göra, och vilket behov ett sådant som aktörer inom området ser idag. Vi har sökt att ta reda på hur olika verksamheters behov ser ut, vilken kunskap som efterfrågas och vilka effekter som vore önskvärda i Stockholm. För att genomföra utredningen har vi dels gjort en översiktlig kartläggning för att ta reda på vad som redan görs inom området, dels använt möten, samtal och workshops för att samla synpunkter, idéer och inspiration från aktörer och personer med erfarenheter inom området. I det följande redogörs för detta.

Genus-frågan på svenska museer

Genus som verktyg och perspektiv har fått ett stort genomslag på museer och minnesinstitutioner i Sverige, och det finns flera olika aktörer inom området. Kvinnors historia har länge varit underrepresenterad på många minnesinstitutioner och museer. Det är av stor vikt att de institutioner som ska hysa stadens minne och bearbeta och återspegla detta i utställningar och publik verksamhet inte osynliggör vissa samhällsgrupper, berättelser och perspektiv ur stadens historia.

Samhällets minnes-institutioner, arkiv, bibliotek och museer, har till uppgift att både spegla och kommentera samhället utifrån olika röster och perspektiv. Utredningar har påpekat att de intersektionella perspektiven ofta brister, i synnerhet i relation till samlingarna.¹¹ Museernas berättelser förmår inte spegla samhällets mångfald. Mellan 2011 och 2013 drev Statens historiska museer projektet **Jämus** på uppdrag från regeringen. Syftet var utveckla metoder för att få samlingar och museum att arbeta för att inkludera fler grupper och perspektiv. Inom ramen för Jämus gjordes en kartläggning av hur museerna arbetar med genusfrågor. Resultatet visade att det sällan går att identifiera museernas genusperspektiv i det publika arbetet, trots både vilja och avsikt att integrera genus. Inte sällan reduceras genusperspektivet till kvantitet, det vill säga balans i antal representationer av kvinnor och män. Projektet visade att många minnesinstitutioner behöver arbeta mer aktivt med genus

---

¹¹ Se t ex SOU 2015:89: Ny museipolitik

och intersektionella perspektiv kopplade till frågor om makt, jämställdhet och rättvisefrågor.

Föreningen Genus i museer samlar museitjänstemän som vill diskutera hur genusarbetet kan utvecklas i museerna. Föreningen anordnar regelbundet föreläsningar, debatter och seminarier med jämställdhets – och mångfaldsfrågor i fokus. Man hjälper också till med kontaktförmedling av specialister på genusfrågor till olika museer som vill ha stöd i sitt mångfaldsarbete.

Föreningen DEA är en partipolitiskt och religiöst obunden sammanslutning av kvinnor, som arbetar för att visa kvinnors historia på museer. Målsättningen är att skapa ett kvinnohistoriskt museum i Sverige med både rum för skapande verksamhet, utställningar och seminarier och fokus på ny forskning om kvinnors glömda och undandömda historia. Sedan 2014 finns **Kvinnohistoriskt museum** i Umeå. Museet är det första i sitt slag i Sverige, och arbetar med historiska, normkritiska och intersektionella perspektiv som grund för att utmana föreställningar om framför allt kön.

Resurserna att systematiskt gå igenom och utifrån nya perspektiv och frågeställningar undersöka museisamlingar som ackumulerats under 100 år, finns oftast inte i den ordinarie museiverksamheten, utan behöver genomföras i särskilda projekt. Här finns en stor potential att, genom att kombinera nya perspektiv och kontexter med befintliga samlingar och material, berätta och levandegöra stadens historia på ett sätt som förmår mångfaldiga Stockholms historia och utnyttja kulturarvets fulla potential som ögonöppnare. På samma sätt är det intressant att undersöka vilka historier som inte har någon representation i samlingar och arkiv. Vilka röster saknas? Vilka händelser har inte bevarats för framtiden?

Museer och samlingar

De flesta museer utgår från en verksamhetsidé som tar utgångspunkt i samlingar (d v s föremål, fotografier, arkivalier, arkeologiskt material m m) som en förutsättning för berättelser om det förflutna samt för perspektiv på nutid och framtid, inom specifika ämnesområden.

Att skapa ett museum är ett långsiktigt åtagande, särskilt om man har för avsikt att bygga upp samlingar med koppling till

institutionens verksamhet (se ICOM:s definition av museum).¹² Idag finns ett fåtal institutioner som identifierar sig som museum, men som uttalat beskriver att de inte har några samlingar.¹³

Utredningen är av uppfattningen att insamling av föremål till en museisamling, inte skulle gagna syftet med att etablera en verksamhet som Genusnod Sthlm. Snarare skulle det kunna vara kontraproduktivt, genom att en samlingsverksamhet, med insamling, dokumentation och förvaltning, skulle lägga beslag på en stor del av de resurser som kan tilldelas noden, vid ett eventuellt beslut om genomförande. Utredningen är starkt övertygad om att det finns samlingar inom redan befintliga institutioner som kan belysas utifrån de perspektiv som är nodens.

Genusarbete på Kulturförvaltningen i Stockholms stad

Inom Kulturförvaltningen i Stockholms stad finns god kompetens om genusfrågor och mångfald. Insatser har gjorts för att implementera ett arbetssätt där mångfald och genus beaktas. Inom ramen för projektet ”Kultur och fritid för alla” har t ex samtliga anställda inom Kulturförvaltningen utbildats i att på bästa sätt bemöta besökare med olika bakgrund, kön, etnicitet eller funktionsvariationer.

I Stadsmuseets, Medeltidsmuseets och Stockholmsias mångfaldsplan beskrivs hur avdelningen genom arbetsgrupper och kompetenshöjande åtgärder för personalen arbetar för ett inkluderande mottagande och en verksamhet som innefattar alla i Stockholm. Kärnan i strategin sammanfattas: ”Mångfaldsarbete för oss innebär att alla skall ges samma möjlighet att samverka och delta oavsett funktionshinder, sexualitet, kön, ålder eller kulturell, etnisk eller social bakgrund.”¹⁴

Det finns många exempel på genusmedvetet arbete i Stadsmuseets olika verksamheter. Här kan nämnas t ex en särskilt utarbetad genusvisning på Medeltidsmuseet, tillsammans med ett särskilt tema om och för barn. I Medeltidsmuseets utställning är ambitionen att skildra så många kvinnor som möjligt och där är lika många kvinnliga personer som manliga gestaltade i form av dockor. För Stadsmuseets museilägenheter pågår ett arbete med att skildra hur kvinnorna och barnen hade det i en värld som vi vant oss vid att betrakta utifrån en manlig utgångspunkt: ”Blockmakarens hus” och

¹² Se t ex www.icom.museum

¹³ Arbetets museum i Norrköping och Kvinnohistoriskt museum i Umeå är två exempel.

¹⁴ Mångfaldsplan för Stadsmuseet, Medeltidsmuseet och Stockholmia Dnr 1.1/2165/2010. Uppdaterad 2016-03-30.

”Stuckatörens våning”. I utställningen ”Svalan” på Stadsmuseet användes personliga berättelser och människoöden valda med ett medvetet genus- och intersektionellt perspektiv för att levandegöra arkeologiska fynd.

Men det finns också mycket att göra för att genus och intersektionalitet ska vara ett självklart perspektiv vid all verksamhet. Genom att arbeta aktivt med att medvetandegöra både de val som konstruerar vad som betraktas som kulturarv, och de omtolkningar som ett könsmakts-ordningsperspektiv kan ge, ökar förutsättningarna för mångfacetterade och differentierade berättelser. Idag är läget gynnsamt för att arbeta normkritiskt på museer med hjälp av de refererade utredningarna, projekt och satsningar på genusfrågor. Det behövs dock ett nära samarbete med forskningsinstitutioner.

Genus inom forskningen

Att ”lyfta in kvinnohistorien i historien” har länge varit ett starkt argument för den kvinnohistoriska forskningen. Under 1990-talet och 2000-talet har fokus vridits från kvinnors liv och erfarenheter – ett ”varande” – till hur kvinnor och män blir till – ett ”görande” – genom samhällets förväntningar och normer. Det betyder också att en ofta manlig, heterosexuell norm ifrågasätts, inte bara genom ett mångfaldigande av berättelser, utan också genom att visa på maskuliniteters föränderlighet över tid.

Inom universitetsvärlden finns idag ett antal centrumbildningar och institutioner med uppdrag att initiera, stödja och sprida forskning som främjar kvinnors och mäns lika villkor. I det följande görs en kort beskrivning av dessa.

På nationell nivå verkar **Nationella sekretariatet för genusforskning**. Sekretariatet arbetar med att öka genomslaget för forskning och kunskap om genus och jämställdhet, såväl inom universiteten som i samhället i stort. Till uppdragsgivarna hör regeringen och Nordiska ministerrådet. Sekretariatet är en enhet inom Göteborgs universitet.

Sveriges genusforskarförbund bildades 2006. Det är en intresseorganisation för Sveriges genusforskare och arbetar för att främja genusforskning, bland annat genom att uppvakta politiker och arrangera offentliga debatter.

Flera större universitet har centrumbildningar för genusforskning, som Lund, Uppsala, Göteborg, Malmö, Umeå och Örebro. De äldre

centrumbildningarna har ombildats till **institutioner för genusvetenskap**. Med universitetsämnet genusvetenskap har arbetet med att ”lägga till” kvinnohistorien till den etablerade, ”stora” historien, omvandlats till studier i hur kön konstrueras som social och kulturell kategori. Genusvetenskap som ämne utmärks av tvärvetenskap och samarbeten mellan ämnesgränser. Institutionerna arbetar också aktivt med universitetets så kallade tredje uppgift, förmedling av forskning och kunskap till en bredare publik. Även de lärosäten som saknar centrumbildningar för genusforskning erbjuder utbildningar i ämnet.

Vid Stockholms universitet finns Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap. Sedan 2011 är **Genusakademin** också etablerad på universitetet. Akademin är ett fakultetsöverskridande nätverk, öppet för alla institutioner som vill samarbeta kring genusforskning och leds av en styrgrupp där institutioner med framträdande genusforskning ingår. För närvarande finns inom samarbetet tolv professorer med genusinriktning. Genusakademin arbetar för att åstadkomma en samordnad forskarutbildning med genusinriktning. Ett långsiktigt mål är att genusforskningen etableras som ett starkt forskningsområde vid Stockholms universitet. Ett steg i den riktningen är att bilda en forskarskola inom Genusakademin. Utredningen föreslår att Genusakademin på Stockholms universitet är en av samarbetsparterna som bildar Genusnod Sthlm.

Det pågår mycket spännande forskning om Stockholm som kombinerar kulturhistoria med genusperspektiv. Forskningen producerar dock kunskap som många gånger enbart sprids i relativt snäva universitetskretsar. Universitetens tredje uppgift är sällan meriterande i akademiska sammanhang, och kunskapsförmedlingen begränsas ofta till andra akademiker genom publiceringar som är meriterande och undervisning på universitetet. Samtidigt finns hos många genusforskare ett starkt intresse av att sprida forskningsresultat och att åstadkomma debatt och förändring som sträcker sig utanför akademien. Forskning finansieras generellt genom forskningsråd med universitetet som anslagsförvaltare. Beredningstiden är mycket lång, granskningsprocessen är omfattande och utdelningen mycket begränsad och osäker. Forskningsråden bedömer inte projekt utifrån dess tillämpbarhet eller samhällliga ”nytta”. Genusnod Sthlm föreslås arbeta med metoder där sådant inte blir hinder för en fruktbar samverkan.

Slutsats av kartläggningen

Det sammantagna intrycket är att många verksamheter och individer idag tillämpar och fördjupar genusanalyser, samt förmedlar kunskap som bygger på intersektionella tolkningar. Det pågår spännande forskning, det finns intresse och kunskap på kulturarvsinstitutioner och ett fantastiskt engagemang i många sociala rörelser. Men det saknas forum som knyter ihop dessa, och som kan arbeta med att få kunskap att generera verkliga förändringar i människors vardag. Museerna behöver forskning med nya perspektiv på sina samlingar och arkiv och nya berättelser till sina utställningar och programverksamhet. Forskningen behöver tillgång till minnesinstitutionernas arkiv och samlingar och arenor för att sprida sina resultat. Sociala rörelser behöver arenor och medel för att förverkliga projekt, och institutionerna behöver deras kreativitet och mångfald. Stadens medarbetare behöver kunskap i arbetet för jämställdhet i verksamheterna. Genusnod Sthlm skulle svara mot alla dessa behov.

Workshoppar

Två workshoppar har hållits inom utredningens ram. Syftet har varit att förutsättningslöst pröva intresset och behovet av ett centrum av det här slaget samt att ta fram idéer till innehåll och former för hur ett centrum kan verka. Ett underliggande syfte har också varit att workshopparna i sig verkar som förankring av utredningen och frågan kring inrättandet av ett centrum för genusfrågor.

De som bjöds in till workshop var personer som genom sin yrkesroll, profession eller organisation, verkar inom områdena kulturarv/kultur/jämställdhet/genus/feminism. Personerna bjöds in som sig själva, och inte primärt som representanter för en organisation eller verksamhet. En lista över deltagare finns nedan.

Det fanns bland deltagarna en gemensam syn på att ett centrum av det här slaget kan bli betydelsefullt inom området. Det är viktigt med en arena där många olika verksamheter kan verka. Signal- och symbolvärdet av att inrätta ett centrum av det här slaget kan inte underskattas; det är samtidigt viktigt att fundera över vilka signaler valet av plats och valet av namn på arenan ger.

Konkreta projektidéer kan födas bara genom att låta människor med olika utgångspunkter och perspektiv finnas i samma rum; det visade båda workshopparna. Men det här är också ett område där det finns många olika konfliktlinjer och där olika utgångspunkter kan generera starka åsikter och känslor, både bland de som är verksamma inom fältet, och bland de som inte tycker att t ex

jämställdhet är en viktig fråga, eller blir provocerade av att ojämlika strukturer och maktobalans synliggörs. En organisation som arbetar med detta tema, och med syfte att förändra verkligheten, måste vara beredd på att finnas, agera och tala i detta konfliktrum.

Möten

Ett antal möten av mer informell karaktär har hållits inom utredningens ram, med syftet att pröva tankar kring centrals verksamhet, samt att ta del av erfarenheter av liknande verksamhet. Bland de som vi träffat under utredningens gång kan nämnas företrädare för Almgrens sidenväveri, Mångkulturellt centrum i Botkyrka, Genusakademien vid Stockholms universitet, Kansliet för mänskliga rättigheter och demokratiutveckling på stadsledningskontoret, forskare på kulturarvsinstitutioner i Stockholm och Street Gäris.

På frågan: ”Behövs ett centrum för genushistoria?” har svaret från alla inblandade parter varit ett entydigt ja. Idéerna kring hur detta centrum kan iscensättas har uppvisat stor variation och fantasirikedom. Allt från en ”feministisk kultplats” till en ambulerande teateruppsättning har diskuterats. För att strukturera resultaten från workshops, samtal och kartläggning har vi ställt samman en lista över definitioner, tankar, utgångspunkter och medskick som lyfts fram som centrala för ett centrum som arbetar med kulturhistoria och genusfrågor. (Se nästa sida.)

Ytterligare en lista uppstod genom de idéer till verksamhetsområden och aktuella frågor som diskuterades under workshoparna. En övergripande och viktig utgångspunkt är insikten om att det, trots att många initiativ och aktiviteter genomförs, saknas kännedom om dessa. Kontakterna mellan de olika aktörerna inom området är ofta få och sporadiska.

Utgångspunkter, tankar och medskick

- Anslaget för noden är feministiskt och målsättningen är att skapa en öppen miljö där frågor om kön och makt, identitet och historia står i fokus.
- Stockholm är exemplet och målgruppen är framför allt stockholmare, men de frågor som behandlas kan självklart ha både nationell och global bärighet.
- Utgångspunkten är aktuella problem och för samtiden angelägna frågeställningar.
- Gräsrotsrörelser erbjuder en arena och resurser
- Verksamheten bör sträva efter att skapa förutsättningar för forskning som utgår från aktuella samhällsfrågor
- Verksamheten bör undvika långa beslutsvägar, byråkrati, osmidiga arbetsätt och sträva efter att vara snabb, tillgänglig och inriktad på dialog
- Forskare bör beredas möjlighet att publicera sig, gärna med peer-review granskning, samt förmedla sina resultat i samarbete med kulturutövare
- Verksamheten präglas av ett kulturhistoriskt perspektiv och en bred, historisk kunskap där *nya röster* och *nya perspektiv* lyfts fram.
- Det är viktigt att verksamheten vågar ta plats och synas.
- Verksamheten ska inte väja för de svåra frågorna.
- Det är viktigt att noden har en stark organisation och ett tydligt formulerat uppdrag.
- Verksamheten bör ta vara på de kunskaper, erfarenheter och resurser som finns.

- Kommunikation blir viktigt – kunskap i hur man förmedlar svåra frågor till en bredare publik.
- Uppdraget är att identifiera och sprida kunskap om de normer och strukturer som begränsar människor i deras livsval och möjligheter, framför allt med utgångspunkt från genus och kön.
- Den manliga normen och det manliga tolkningsföreträdet i etablerandet av historien synliggörs och utmanas.
- Verksamheten syftar både till uppbyggande av kunskap och till spridandet av ny forskning.
- Framsteg och goda exempel ur Stockholms historiska lyftas fram och spridas, samtidigt som angelägna problem behandlas.
- Verksamheten syftar till att löpande identifiera utmaningar och påtala missförhållanden i samtiden i genusrelaterade frågor.
- Verksamheten ska vara en minnesbank för erfarenheter berättelser med genusanknytning.
- Att väcka debatt, påverka och inspirera till reflektion är en självklar strävan.
- Genusnod Sthlm bör sikta på att bli världsledande inom området.
- Ambulerande verksamhet som rör sig mellan innerstad och ytterstad och skilda urbana rum.
- Använd stadens alla arenor för att sprida kunskap.
- Det är viktigt att betona ytterstaden, att få med alla.
- Platsen är betydelsefull för att manifesteras betydelsen av de subjekt som utelämnats i historieskrivningen.

- En gemensam hemsida är en förutsättning
- Verksamheten kräver personal som är helt dedikerade till uppdraget.
- Genusnod Sthlm bör bidra till att profilera huvudstaden som ett centrum när det gäller aktivt arbete med genusfrågor, och inspirera fler städer till ny heterogen historieskrivning
- Upplevelseutbildning och könsrollsverkstad

Deltagare i workshopar

Alexandra Hvalgren, Whaleartbranch
Anna Laestadius Larsson, författare
Edda Manga, Mångkulturellt centrum
Frida Sandegård, Myndigheten för ungdoms- och
civilsamhällesfrågor
Hans Öjmyr, Stockholms stadsmuseum
Harald Idestrom, Män för jämställdhet
Kajsa Bornedal, RFSL Ungdom
Kajsa Ekis Ekman, journalist
Katty Hauptman, Historiska museet
Liza Carlefred, Expology
Mats Hayen, Stockholms stadsarkiv
Patrik Steorn, Thielska galleriet
Rebecka Vinthagen, författare
Simon Ekström, docent, Stockholms universitet
Yvonne Hirdman, prof EM i historia

Aktuella frågor: en idébank

Nedan listas några exempel på aktuella frågor som Genusnod Sthlm kan jobba med:

- Hur har kvinnors möjligheter till försörjning och självbestämmande i staden sett ut historien igenom? Vad har orsakat förändringar?
- Nät-hat idag och hat och hot historien igenom som vänder sig mot kvinnor som tar plats i offentligheten
- Gruppdynamik och socialt beteende bland unga män i olika historiska epoker
- Det finns fortfarande idag olika grupper som aldrig eller sällan fått synas och inte får en plats i den offentliga historieskrivningens rum, t ex transpersoner eller HBTQ-rörelsens historia.
- Representation och genusperspektiv i läromedel i historia för grundskola och gymnasium – var är kvinnorna? Hur ser Stockholms historia ut ur andra perspektiv än de gängse?
- Unga människors rätt till sin integritet och kropp, idag och i historien.
- "Konsten att vara Stockholmskvinna"
- Hedersvåld i olika samhällsgrupper. Heder är ett begrepp med lång historia i Stockholm. Hur har det tagit sig uttryck i olika tider? Vad krävs för att åstadkomma förändring?

- Rätten att röra sig fritt i stadens alla rum. Hur har kvinnors rörelsefrihet och tillgång till staden reglerats genom tiderna – och vad har möjliggjort förändring?
- Rösträttsjubileum 2018, 2021
- Trafficking, prostitution och människohandel. Stadens och statens förhållningssätt till prostitution har varierat drastiskt genom historien. Trots det består horstigmat. Hur och varför reproduceras det?
- Glömda och gömda Stockholmshistorier. Stockholms historia är fylld av starka, driftiga, kunniga kvinnor som utifrån de villkor deras samtid upprest förhandlat om sina möjligheter och vidgat gränserna för det möjliga.
- Med andra ögon på samlingar och arkiv. I arkiv och samlingar finns ledtrådar till ett brokigt förflutet, okänt för de flesta. Samlingarnas fulla potential bör tas till vara för att skapa en mångdimensionell historieförmedling om staden.
- Vad samlingar och arkiv inte berättar. Hur historia berättas baseras på de val som gjorts tidigare, vad som ansetts vara viktigt och värderats som kulturarv. Vilka historier och perspektiv saknas i kulturarvsinstitutionernas samlingar?

En virtuell plattform

Verksamheten ska självklart ha en plattform på internet, en virtuell plats som beskriver verksamheten samt inspirerar och genererar samarbete. På plattformen bör, förutom information om verksamheten, finnas publikationer, utlysningar till samarbetsprojekt, crowd-funding och liknande.

Samarbetsparter

I det följande beskrivs möjliga intressenter i Genusnod Sthlm. Dessa parter skulle genom partnerskapsavtal eller liknande, kunna bilda grunden till organisationen av Genusnod Sthlm.

Almgrens sidenväveri

Almgrens sidenväveri, ligger på Södermalm och är ett arbetslivsmuseum, med bevarad och fungerande produktionsutrustning. Almgrens sidenväveri är ett av de främsta arbetslivsmuseerna representerande textilindustrins historia, och som museum är detta Stockholms enda fullt bevarade industriminne och dessutom Skandinaviens äldsta industrimiljö. Väveriet var under en period Stockholms största arbetsplats för kvinnor, och både kring produktionen och väveriets produkter finns intressanta kopplingar till genus och kvinnors arbete och liv under framför allt 1800-talet och 1900-talets början, och också till en specifik stockholmsk historia.

Idag drivs museet av en stiftelse som har till uppgift att bevara mönsterteckningar och andra föremål för eftervärlden, samt vårda den 170-åriga maskinparken. På vävstolarna görs än idag en liten produktion siden, på samma sätt som förr. Museets målsättning är att göra samlingar och miljö tillgänglig för både forskning och allmänhet. Almgrens sidenväveri har initierat ett utvecklingsarbete med fokus på kvinnliga arbetare och deras villkor under perioden 1850-1950.

Genusakademien vid Stockholms universitet

Vid Stockholms universitet finns Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap. Sedan 2011 är Genusakademien också etablerad på universitetet. Akademien är ett fakultetsöverskridande nätverk, öppet för alla institutioner som vill samarbeta kring genusforskning och leds av en styrgrupp där institutioner med framträdande genusforskning ingår. För närvarande finns inom samarbetet tolv professorer med genusinriktning. Genusakademien arbetar för att åstadkomma en samordnad forskarutbildning med genusinriktning. Ett långsiktigt

mål är att genusforskningen etableras som ett starkt forskningsområde vid Stockholms universitet. Ett steg i den riktningen är att bilda en forskarskola inom Genusakademien.

Stockholmia – forskning och förlag

Stockholmia är Stockholms stads forskningsinstitution och förlagsverksamhet. Institutionen har sedan 1936 stadens uppdrag att initiera, stödja och publicera angelägen forskning om Stockholm och ingår i dag i stadsmusei-avdelningen inom Kulturförvaltningen. Samarbetspartner är, förutom Stadsmuseet i Stockholm och andra kulturarvs- och arkivinstitutioner, också forskningsmiljöer som Stockholms universitet, Södertörns högskola och Kungliga Tekniska högskolan. Stockholmia är en tvärvetenskaplig forskningsmiljö och plattform för möten mellan forskning, politik, näringsliv och medborgare. Forskningen sprids förutom via bokpublikationer också via seminarier, konferenser och föredrag och genom upparbetade kontakter med publika enheter på Stadsmuseet och andra institutioner. Chefen för Stockholmia har en forskningsprofil inriktad på genus och kulturhistoria. Genom en stark koppling mellan Stockholmia och Genusnod Sthlm ges centralt en stark profil kring Stockholms kulturhistoria och forskning kring staden, men också en etablerad arena och verksamhet i form av ett förlag.

Kansliet för mänskliga rättigheter och demokratiutveckling

Sedan augusti 2015 finns Kansliet för mänskliga rättigheter och demokratiutveckling på stadsledningskontoret i Stockholms stad. Kansliet har ett strategiskt ansvar för bland annat frågor om delaktighet, jämställdhet, HBTQ, tillgänglighet, diskriminering, mänskliga rättigheter och barns rättigheter. Det ska vara en resurs för stadens alla verksamheter att utveckla ett jämställt, normkritiskt, antirasistiskt och tillgängligt arbetssätt genom t ex information, utbildning, konferenser och erfarenhetsutbyten. Kansliet har i uppdrag att styra och stödja stadens verksamheter att genomföra av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen fattade beslut och utgör också ett stöd för det råd för mänskliga rättigheter, samt det ytterstads- och demokratiutskott som inrättats under kommunstyrelsen. De ca tio medarbetarna på kansliet har en bred och djup kompetens inom verksamhetsområdet och har erfarenheter både från stadens egen verksamhet och från statlig-, ideell och privat verksamhet inom fältet. Genom en stark koppling till Genusnod Sthlm ges kansliet ytterligare redskap att verka, framför allt inom

stadens förvaltningar och verksamheter. Kansliet för mänskliga rättigheter och demokratiutveckling kan bidra med kunskap och kontakter samt utgöra stöd i planering. Kansliet kan dock inte ta något operativt verksamhetsansvar för Genusnoden.

Det finns säkert många, många fler institutioner, organisationer och intressenter som kan vara eller bli aktuella i ett fortsatt arbete med Genusnod Sthlm.

Källor och litteratur

Fernstål, Lotta
Genus och perspektivfrågor i museernas samlingssystem,
Genusförbart Lund, 2014.

Fernstål, Lotta; Kolker, Li & Svanberg, Fredrik,
Polysemantiskt digitalt samlande, Slutrapport, Statens historiska museer FOU Rapport 2015.

Grahn, Wera,
Genuskonstruktioner och museer: handbok för genusintegrering.
Uppsala, 2007.

Hauptman, Kathrine, och Näversköld, Kerstin,
Genusförbart. Inspiration, erfarenheter och metoder för
museiarbete. Nordic academic press. 2014.

Mångfaldsplan för Stadsmuseet, Medeltidsmuseet och Stockholmia
Dnr 1.1/2165/2010. Uppdaterad 2016-03-30.

Ny museipolitik, SOU 2015:89, Betänkande av Museiutredningen
2014/15.

Skillnadernas Stockholm
Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm, 2015
Rapport, Stockholms stad 2015.

Uppdrag jämställda museer. Jämusprojektet.
Rapport 2. Statens historiska museer FOU rapport 10. KU
2011/557/K.

På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet.
SCB 2014.